

5. Semenikhina O. Ways of formation and development of IT-competency in the process of professional preparation students. Education. Innovation. Practice. 2018. Issue 1(4). P.44-51
6. Yurchenko A., Drushlyak M., Sapozhnykov S., Teplytska S., Koroliova L., Semenikhina O. Using online IT-industry courses in the computer sciences specialists' training. International Journal of Computer Science and Network Security, 2021. Vol. 21 No. 11 pp. 97-104.
7. Yurchenko A., Khvorostina Yu., Shamonina V., Soroka M. and Semenikhina O. Digital Technologies in Teaching Physics: An Analysis of Existing Practices. 2023 45th International Convention on Information, Communication and Electronic Technology, MIPRO 2023 – Proceedings, 2023. P. 666-671.
8. Вода А., Юрченко А., Острога М. Діяльність вчителя інформатики в закладі загальної середньої освіти у парадигмі нормативних вимог до її реалізації. Фізико-математична освіта, 2022. Том 37. № 5. С. 25-30.
9. Друшляк М. Г., Юрченко А. О., Розуменко А. М., Розуменко А. О., Семеніхіна О. В. Ефективні форми навчання для підвищення кваліфікації вчителів. Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету”, 2021. №10. С. 77-88.
10. Острога М., Шамоня В., Шершень О. Цифрові освітні платформи як інструмент реалізації неформальної освіти. Освіта. Інноватика. Практика, 2022. Том 10, №4. С. 27-36.
11. Підопригора А., Хворостіна Ю., Острога М. Впровадження компетентнісного підходу у вищу освіту крізь призму світових освітніх практик. Освіта. Інноватика. Практика, 2022. Том 10, №3. С. 44-50.
12. Шамоня В. Г., Сорока М. П., Стрілець Ж. С. Практичні засади неформальної освіти в галузі ІТ. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 2023. Випуск 209. С. 323-329.

УДК 821.161.2.09:929Сумцов

Загородня А. А.
д. п. н., професор,
головний науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки НАПН України

СОЦІАЛЬНО-АНТРОПОЛОГІЧНІ ВИМІРИ У МЕЖАХ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ (1917-1991 рр.)

Антропологія – наукова дисципліна, яка вивчає людину та різні етапи людської історії. Зосереджуючись на біологічних і культурних відмінностях різних груп людей, у межах яких розрізняють людину-індивіда, людину-суб’єкта, людину-особистість, людину-людину, антропологія об’єднується рядом наукових принципів і методологічних підходів, серед яких особливим є принцип холізму, що передбачає багатоаспектний аналіз об’єктів наукового дослідження [2, с. 96].

Важливим аспектом в окресленій площині є розкриття соціально-антропологічних закономірностей протікання процесу взаємодії в системі “людина-людина” через передачу суспільно-значущого досвіду від одного покоління до іншого [3].

Саме в другій половині ХІХ ст. початку ХХ ст. розпочалися масштабні дослідження української культурної ідентичності. Науковці, які на теоретичному рівні аналізували зібраний масив польових даних, так чи інакше, безпосередньо чи опосередковано, але ставили питання про національний характер культури народу – національні риси та особливості. Свідома частина їх вболівала за український народ, українську культуру та мову. Так, важливим аспектом є теоретико-методологічне осмислення наукової спадщини Миколи Сумцова щодо української культурної ідентичності як важливого чинника розвитку нації та держави в частині соціально-антропологічних ідей української філософії освіти (1917-1991 рр.), яка помітним місцем в щоденній праці дослідника посідала в педагогіці, і не тільки вищої школи, а й нижчої та середньої, а також народної освіти.

Зазначимо, що Микола Федорович Сумцов майже століття тому, уперше на неї звернув увагу але вона не знайшла в його працях подальшого розвитку [4]. Фактично навіть через століття після публікації його статей та монографій науковці, аналізуючи історіографію конкретного питання, обов'язково посилаються на Сумцова. І якщо в радянський період розвитку української гуманітарної науки його переважно критикували, то наприкінці ХХ ст. йому почали віддавати належне. Праці Миколи Сумцова сьогодні можна розглядати і як своєрідну джерельну базу української народознавчої науки. Останніми роками в плані наукових пошуків спостерігається тенденція до цитування науковцями не лише міркувань і думок вченого, а й вміщених у його працях численних українських переказів, легенд, народних вірувань тощо, даних його власних польових записів. А оскільки дослідник був не тільки справжнім поціновувачем українського народного слова, а й сумлінним науковцем, його власні експедиційні записи оформлені з дотриманням усіх необхідних наукових вимог із обов'язковим зазначенням місця запису, що робить їх цілком придатними для наукового використання. До речі, публікуючи своє видання “Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях”, відомий український дослідник Г. Булашев неодноразово звертався до імені М. Сумцова, цитував його думки і навіть окремо зазначив, що українські легенди, які лягли в основу його книги, він почерпнув з етнографічних матеріалів, зібраних П. Кулішем, П. Чубинським, М. Драгомановим, П. Івановим, В. Івановим, Б. Грінченком та М. Сумцовим. Повернення імені Миколи Сумцова до широкого культурного і наукового загалу зумовлене загальною атмосферою українського відродження кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст. і відбулося лише на початку дев'яностих років ХХ ст. [1].

Для вивчення постаті Сумцова та його наукового внеску були проаналізовані праці вченого, та зокрема цінними є праці сучасників, присвячені оцінці діяльності Миколи Федоровича Сумцова (Ветухов А. В. (1905), Редин, 1906; Данковська, 1924 та ін.).

На сьогодні прізвище М. Сумцова в українській науці досліджується не лише в контексті розвитку етнологічної, музеєзнавчої, літературознавчої, краєзнавчої науки, а й загалом етнополітичної історії України. Науковий здобуток вченого є цікавим також і в контексті становлення і розвитку методики навчання української мови як науки, сутності і змісту педагогічної майстерності в плані розбудови вітчизняної системи освіти, історії української фемінології, становлення наукової біографістики та інше.

Отже, соціально-антропологічні ідеї української філософії освіти в 1917-1991 роках Миколи Сумцова висвітлювалися у його численних працях і помітним місцем посідали в педагогіці дослідників. Праці, які з погляду науки мали величезне значення у вихованні та навчанні наступних поколінь М. Сумцова і нині актуальні адже несуть в собі граніт знань з ідентичності мови, культури, краєзнавства нації...

Список літератури

1. Бакальчук В.О. Культурна самобутність як фактор національної безпеки України: гуманітарний аспект [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mydisser.com/en/catalog/view/386/822/7453.html>

2. Загородня А. А. Соціальна антропологія в контексті освіти та виховання особистості (друга половина ХІХ століття) як чинник сучасних освітніх змін. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. 11 (11). С. 95-106. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11\(11\)-95-106](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-11(11)-95-106) Режим доступу: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/2662>

3. Загородня А.А. Теоретико-методологічні засади осмислення соціально-антропологічного коду української філософії освіти в основі концепції людини М. Шлемкевича. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. Одеса : Видавничий дім “Гельветика”, 2023. Вип. 86. С. 12-16. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2023.86.1> Режим доступу: <http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/86/1.pdf> <https://lib.iitta.gov.ua/735222/>

4. 200 років історії Харківського університету. Доповідь ректора Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна В. С. Бакірова на пленарному засіданні наукової конференції 17 листопада 2004 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: universitates.univer.kharkov.ua/arhiv/2004_4/bakirov/bakirov.html